

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента Татарина Ігора Івановича
на дисертацію Тітової Наталії Віталіївни
«Подія кримінального правопорушення у кримінальному провадженні»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»**

Оцінка актуальності теми дослідження. З огляду на зміст дисертації «Подія кримінального правопорушення у кримінальному провадженні», тема дослідження є безумовно актуальною як для науки кримінального процесуального права, так і для правозастосовної практики. Подія кримінального правопорушення виступає первинним та визначальним елементом предмета доказування, передбаченим п. 1 ч. 1 ст. 91 КПК України, від встановлення якого безпосередньо залежить можливість доведення інших обставин кримінального провадження, ухвалення законних процесуальних рішень та реалізація завдань кримінального судочинства.

Актуальність обраної тематики посилюється сучасними умовами функціонування кримінальної юстиції України, зокрема необхідністю забезпечення ефективного розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану, зростанням кількості кіберзлочинів, використанням цифрових технологій та цифрових доказів, а також процесами адаптації національного законодавства до європейських стандартів кримінального провадження. Особливого значення дослідження набуває з огляду на те, що саме недоведеність події кримінального правопорушення нерідко стає підставою для ухвалення виправдувальних вироків або закриття кримінальних проваджень.

Варто позитивно відзначити, що авторка не обмежилася аналізом традиційних підходів до розуміння події кримінального правопорушення, а здійснила комплексне дослідження її теоретико-правових, кримінальних процесуальних та криміналістичних аспектів, приділивши увагу проблемам використання цифрових доказів, інноваційних технологій та штучного інтелекту у процесі встановлення й доказування події кримінального правопорушення. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку кримінального процесуального права та потребам практики органів досудового розслідування і суду.

Дослідження окремих аспектів події кримінального правопорушення як елемента предмета доказування в українській науці кримінального процесуального права розглядалися у працях М. І. Бажанова, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, Л. М. Лобойка, В. Т. Маляренка, М. М. Михеєнка, В. Т. Нора, Д. О. Савицького, С. М. Стахівського, В. М. Тертишника, Л. Д. Удалової, О. Г. Шило та інших вітчизняних учених. Однак у цих роботах подія кримінального правопорушення досліджувалася переважно в контексті загальних питань доказування або як складова частина більш широких наукових проблем, а не як окремий предмет наукового аналізу (с. 18 дисертації).

Отже, обрана тема дисертаційного дослідження є своєчасною, суспільно значущою та має важливе теоретичне і практичне значення, а її розроблення спрямоване на вирішення актуальних проблем кримінального процесуального права та вдосконалення практики доказування у кримінальному провадженні.

Оцінка наукової обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Наукова обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Наталії Віталіївни Тітової на тему «Подія кримінального правопорушення у кримінальному провадженні», не викликає сумнівів та забезпечується належним теоретико-методологічним підґрунтям дослідження, комплексним використанням сучасних методів наукового пізнання, широкою нормативною та емпіричною базою, а також ґрунтовним аналізом наукових джерел, законодавства та судової практики.

Авторкою чітко визначено мету, об'єкт, предмет та завдання дослідження, які є взаємопов'язаними, логічно узгодженими між собою та повною мірою відображені у структурі дисертаційної роботи. Зміст розділів і підрозділів дисертації свідчить про послідовне вирішення поставлених наукових завдань, що дозволило здобувачці досягти визначеної мети та сформулювати належним чином аргументовані висновки і пропозиції.

Позитивної оцінки заслуговує використаний методологічний інструментарій дослідження. Здобувачкою застосовано комплекс загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання, зокрема діалектичний, історико-правовий, формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий, статистичний, соціологічний методи, а також метод аналізу документів та класифікації. Обрані методи використано коректно та відповідно до поставлених завдань, що забезпечило належний рівень достовірності отриманих результатів.

Про високий рівень оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності свідчить також використання значної емпіричної бази дослідження, до якої включено нормативно-правові акти, рішення Конституційного Суду України, практику Верховного Суду, апеляційних та місцевих судів за 2015–2025 роки, результати анкетування практичних працівників, статистичні дані та значний масив вітчизняних і зарубіжних наукових джерел. Це дозволило авторці не лише сформулювати теоретичні положення, а й підтвердити їх практичну значущість.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації характеризуються внутрішньою логічністю, послідовністю та належним рівнем аргументації. Вони ґрунтуються на результатах комплексного аналізу кримінального процесуального законодавства, наукової доктрини та правозастосовної практики, а окремі висновки мають ознаки наукової новизни та практичної цінності. Особливої уваги заслуговують запропоновані авторкою підходи до класифікації подій кримінальних правопорушень, концепції стадійності їх встановлення, системи процесуальних гарантій доказування події кримінального правопорушення, а також рекомендації щодо використання цифрових доказів та інноваційних технологій у кримінальному провадженні.

Отже, дисертація демонструє належний рівень наукової зрілості здобувачки, її вміння самостійно здійснювати наукові дослідження, коректно застосовувати методи наукового пізнання, критично аналізувати наукові підходи та формулювати обґрунтовані теоретичні висновки й практичні рекомендації. Це дає підстави стверджувати, що авторка повною мірою оволоділа методологією наукової діяльності, а сформульовані у дисертації положення, висновки та пропозиції є достатньо обґрунтованими, достовірними та такими, що мають наукову й практичну цінність.

Оцінка новизни представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень та рівня виконання поставленого наукового завдання

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження Наталії Віталіївни Тітової є очевидною, та полягає у комплексному та системному підході до вивчення події кримінального правопорушення як самостійної кримінальної процесуальної категорії. Дисертація є одним із перших в Україні монографічних досліджень, у якому подія кримінального правопорушення розглядається не лише як елемент предмета доказування, передбачений ст. 91 КПК України, а й як складне правове явище, що має власну структуру, зміст, процесуальне значення та особливості встановлення на різних стадіях кримінального провадження.

Серед первинних наукових здобутків особливої уваги заслуговують: (1) концепція «системної достовірності» доказування події, згідно з якою достовірність встановлення події залежить не лише від якості окремих доказів, а й від несуперечливої узгодженості їх сукупності; (2) концепція динамічного предмета доказування, за якою обсяг обставин, що підлягають встановленню, змінюється залежно від стадії провадження, зібраних доказів та висунутих версій; (3) систематизація криміналістичних методів встановлення обставин події та класифікація видів судових експертиз за категоріями кримінальних правопорушень. У дисертації містяться й інші положення, які було удосконалено або які дістали подальший розвиток (с. 23-25 дисертації).

Представлені у дисертації результати характеризуються достатнім рівнем наукової новизни, відповідають сучасному стану розвитку науки кримінального процесуального права та свідчать про успішне виконання здобувачкою поставленого наукового завдання. Одержані результати мають значення для подальшого розвитку теорії доказування, удосконалення кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування.

Теоретична та практична значимість результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що сформульовані у роботі теоретичні положення, висновки та ідеї можуть бути використані: науково-дослідній сфері – для подальших досліджень проблем доказування у кримінальному процесі, вдосконалення понятійного апарату кримінального процесуального права, розробки теоретичних моделей оптимізації кримінального провадження (акт впровадження у наукову діяльність Львівського державного університету внутрішніх справ результатів дослідження від 13.11.2025 № 26); правотворчій діяльності – для вдосконалення кримінального процесуального законодавства України, зокрема норм, що регулюють предмет доказування, порядок проведення слідчих (розшукових) дій, використання цифрових доказів у кримінальному провадженні (конкретні пропозиції щодо змін до Кримінального процесуального кодексу України сформульовані у розділі 3 дисертації); правозастосовній практиці – для підвищення ефективності встановлення та доказування події кримінального правопорушення слідчими, прокурорами та суддями, формування єдиних підходів до оцінки доказів щодо події, недопущення типових помилок при встановленні обставин кримінальних проваджень; освітньому процесі – для викладання навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Докази і доказування у кримінальному процесі», «Криміналістика», підготовки підручників, навчальних посібників, методичних матеріалів для здобувачів вищої освіти юридичних

спеціальностей (акт впровадження у освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ від 13.11.2025 №71).

Оцінка змісту дисертації та її оформлення

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою, завданнями і логікою дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять одинадцять підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 277 сторінок, з яких 181 сторінка – основний текст. Список використаних джерел містить 338 найменувань і розміщений на 34 сторінках. Дисертація містить 5 додатків, які розміщені на 43 сторінках.

У вступі дисертації авторкою визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, сформульовано положення наукової новизни, окреслено методологічну основу роботи, її теоретичне та практичне значення. Простежується логічний взаємозв'язок між заявленою проблематикою та поставленими дослідницькими завданнями.

У першому розділі «Теоретико-правові засади дослідження події кримінального правопорушення» досліджено теоретико-правові засади події кримінального правопорушення як самостійної категорії кримінального процесуального права. Авторкою проаналізовано генезу наукових поглядів на поняття події кримінального правопорушення у вітчизняній та зарубіжній доктрині, простежено еволюцію підходів до її розуміння та місця у системі кримінального провадження. Значну увагу приділено визначенню поняття, сутності та структури події кримінального правопорушення як першочергового елемента предмета доказування, а також її співвідношенню із суміжними кримінально-правовими та кримінальними процесуальними категоріями. Окремо розглянуто питання класифікації подій кримінальних правопорушень за різними критеріями та визначено її значення для організації досудового розслідування і судового розгляду. За результатами проведеного аналізу авторка сформулювала власне бачення змісту досліджуваної категорії та запропонувала низку теоретичних положень, спрямованих на вдосконалення наукового розуміння події кримінального правопорушення.

У другому розділі «Кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти встановлення події кримінального правопорушення» досліджено кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти встановлення події кримінального правопорушення. Авторка проаналізувала процесуальний порядок встановлення події на різних стадіях кримінального провадження – від внесення відомостей до ЄРДР до судового розгляду та перегляду судових рішень в апеляційному і касаційному порядку. Значну увагу приділено характеристиці криміналістичних методів і засобів, які використовуються для

з'ясування обставин події кримінального правопорушення, а також визначенню їх ролі у процесі доказування. Окремо розглянуто систему слідчих (розшукових) дій як основних процесуальних засобів встановлення події, розкрито особливості проведення огляду місця події, обшуку, допиту, пред'явлення для впізнання та слідчого експерименту. У результаті проведеного дослідження авторка обґрунтувала необхідність комплексного використання процесуальних та криміналістичних інструментів для забезпечення повного, всебічного й об'єктивного встановлення обставин кримінального правопорушення.

У третьому розділі «Доказування події кримінального правопорушення: проблеми та шляхи вдосконалення» проаналізовано проблеми доказування події кримінального правопорушення та визначено основні напрями вдосконалення кримінального процесуального законодавства у цій сфері. Авторка розкриває особливості доказування події кримінального правопорушення в теорії та практиці, аналізує стандарти доказування та типові помилки, які допускаються під час встановлення часу, місця, способу вчинення діяння та інших обставин події. Значну увагу приділено ролі судової експертизи як одного з ключових засобів встановлення та підтвердження обставин кримінального правопорушення, а також питанням оцінки висновків експертів у кримінальному провадженні. Окремий підрозділ присвячено використанню інноваційних технологій, цифрових доказів, засобів відеоспостереження, даних геолокації, електронної інформації та можливостей застосування штучного інтелекту під час доказування події кримінального правопорушення. На підставі аналізу законодавства, наукових джерел і судової практики авторка виявляє існуючі проблеми правозастосування та формулює низку пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства і практики встановлення події кримінального правопорушення.

У висновках дисертації узагальнено результати проведеного дослідження та сформульовано основні наукові положення щодо сутності, структури й значення події кримінального правопорушення у кримінальному провадженні. Авторка обґрунтовує власне визначення події кримінального правопорушення, розкриває її місце в системі предмета доказування та пропонує багатокритеріальну класифікацію подій кримінальних правопорушень. Значну увагу приділено особливостям встановлення та доказування події на різних стадіях кримінального провадження, ролі слідчих (розшукових) дій, судової експертизи, цифрових доказів та інноваційних технологій у цьому процесі. За результатами дослідження сформульовано низку пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального

законодавства та правозастосовної практики, спрямованих на підвищення ефективності встановлення і доказування події кримінального правопорушення. Загалом висновки логічно впливають зі змісту дисертації, відображають досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань дослідження.

Дисертація виконана українською мовою, стиль викладу відповідає науковому характеру дослідження, матеріал подано послідовно та логічно.

Таким чином, зміст дисертації відповідає критеріям академічної доброчесності, наукової зрілості й методологічної повноти. Структура роботи забезпечує повноту розкриття теми, а якість оформлення засвідчує належний рівень підготовки здобувача.

Відображення наукових положень в опублікованих працях. Наукові результати, отримані в процесі підготовки дисертаційної роботи, належним чином оприлюднені у відкритому науковому просторі шляхом публікації у фахових наукових виданнях та апробації на науково-практичних заходах. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковані у 8 наукових працях, з них 4 статті у фахових виданнях України, внесених до переліку наукових фахових видань України, затвердженого МОН України, 4 тез доповідей на науково-практичних заходах.

Такий обсяг публікацій цілком відповідає вимогам МОН України до оформлення результатів дослідження, засвідчує їх наукову значущість та підтверджує належне представлення основних положень дисертації в академічній спільноті.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. В ході вивчення змісту дисертації фактів порушення академічної доброчесності виявлено не було. Запозичення ідей та результатів досліджень інших авторів оформлено відповідними посиланнями.

Дискусійні положення та зауваження. Загальна позитивна оцінка дисертаційної роботи не виключає необхідності звернути увагу здобувачки на такі питання.

1. Дискусійним видається наведене у вступі твердження про те, що від 15 до 20 % виправдувальних вироків ухвалюються через недоведеність події кримінального правопорушення (с. 17 дисертації). Авторкою не наведено посилань на джерела отримання таких статистичних даних та не розкрито методику їх обчислення. У зв'язку з цим наведений показник потребує додаткового обґрунтування.

2. Багатокритеріальна класифікація подій кримінальних правопорушень (підрозділ 1.4), попри безумовну теоретичну цінність, є надто деталізованою та містить окремі підстави класифікації, що перетинаються. Зокрема, критерії

«за тривалістю події у часі» та «за кількістю епізодів» охоплюють суміжний фактичний зміст – часовий вимір злочинної діяльності. Крім того, класифікація «за ступенем латентності» не узгоджена з відповідними класифікаціями у кримінологічній науці. Рекомендуємо упорядкувати підстави класифікації, усунути дублюючі критерії та чіткіше обґрунтувати практичне значення кожної підстави.

3. У підрозділі 2.1 дисертації авторка звертається до аналізу окремих положень кримінального процесуального законодавства та практики зарубіжних держав, зокрема Німеччини, Польщі, США та Великої Британії. Водночас наведений порівняльно-правовий матеріал має переважно описовий характер і не завжди безпосередньо пов'язаний із предметом дослідження – особливостями встановлення та доказування події кримінального правопорушення. Крім того, авторкою не сформульовано належних порівняльно-правових висновків і пропозицій щодо можливості використання позитивного зарубіжного досвіду в національній правозастосовній практиці

4. У підрозділі 3.3, присвяченому використанню інноваційних технологій та цифрових доказів, недостатньо розроблено правовий механізм забезпечення допустимості доказів, отриманих за допомогою систем штучного інтелекту та технологій розпізнавання облич. Зокрема, не отримало належного опрацювання питання забезпечення цілісності та автентичності цифрових доказів (chain of custody у цифровому середовищі) у контексті вимог ст. 86 КПК України. Незважаючи на пропозицію про застосування blockchain-технологій для фіксації таких доказів, відсутнє конкретне окреслення процесуального порядку її реалізації та нормативне обґрунтування відповідності ч. 2 ст. 84 КПК України. Доцільно було б розробити відповідні законодавчі пропозиції.

Висловлені зауваження та пропозиції не зменшують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження та можуть бути враховані здобувачкою у подальшій науковій діяльності.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Наталії Віталіївни Тітової є завершеним, оригінальним, актуальним науковим дослідженням, у якому отримано нові, науково обґрунтовані результати. За актуальністю, новизною, достовірністю та обґрунтованістю, теоретичною та практичною значущістю результатів, кількістю та обсягом публікацій, оформленням дисертація «Подія кримінального правопорушення у кримінальному провадженні» відповідає вимогам, передбаченим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40, та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу

вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44. Відповідно авторка дисертації, Наталія Віталіївна Тітова, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики

факультету № 1 (з підготовки фахівців

для органів досудового розслідування

Національної поліції України)

Львівського державного університету внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент

Ігор ТАТАРИН